

Asia: VN/4300/2023

Valtioneuvoston asetus perusopetuksen jälkeisen koulutuksen valtakunnallisesta hakumenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kehitysvammaisten Tukiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä. Tukiliitto on valtakunnallinen jäsenyhdistystensä muodostama ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, jonka kohderyhmään kuuluvat apua ja tukea asioiden ymmärtämiseen, oppimiseen ja arjen toimintoihin tarvitsevat ennen aikuisikää vammautuneet henkilöt sekä heidän perheensä ja muut läheisensä. Suomessa on arviolta noin 50 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma tai samankaltaisia tarpeita. Henkilöjäseniä Tukiliiton jäsenyhdistyksissä on n. 14300. Tukiliiton tarkoituksena on edistää perusoikeuksien ja erityisesti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määriteltyjen ihmisoikeuksien toteutumista, tukea osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä itsemääräämisoikeutta kaikissa elämänvaiheissa sekä edistää yhteiskunnan muutosta sellaiseksi, että mahdollisuudet toimivaan arkeen ja yksilölliseen elämään toteutuvat.

Oppivelvollisuuden laajentaminen on ollut kohderyhmiemme nuorten näkökulmasta tärkeä uudistus, mutta sen merkitystä rajoittaa kuitenkin käytännössä se, että sopivia toisen asteen opiskelupaikkoja varsinkaan vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppivelvollisille nuorille ei ole tarjolla tarpeisiin nähden ollenkaan riittävästi. Ongelma koskee käsityksemme mukaan koko Suomea, vaikkakin vaihtoehtojen puute on erityisen suurta isojen kaupunkien ulkopuolella. Vaativinta tukea tarvitsevien nuorten opiskelupaikkojen riittämättömyys oli tiedossa jo oppivelvollisuuden laajentamista suunniteltaessa ja siitä päätettäessä, jolloin siihen ei vammaisjärjestöjen vaatimuksista huolimatta kuitenkaan vielä riittävin toimin puututtu.

Nuoret kohderyhmissämme joutuvat sopivien opiskelupaikkojen puutteen vuoksi toisinaan vastentahtoisesti keskeyttämään oppivelvollisuuden suorittamisen. Viranomaiset saattavat perheiden kokemusten mukaan joskus lähes painostaa siihen jopa ilman, että ensin on kunnolla selvitetty nuoren mahdollisuuksia opiskella. Tai nuori on voinut joutua muuttamaan sopivien

opintojen perässä, vaikka hän ei olisi vielä valmis itsenäistymään lapsuudenkodista, tai hän voi valinnanmahdollisuuksien puuttuessa joutua opiskelemaan itselleen vähemmän mieleistä alaa. Toisen asteen opintoja on oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeen voitu joskus järjestää esim. kehitysvammaisille opiskelijoille jopa päivä- tai työtoiminnan yhteydessä toimintakeskuksessa, mikä ei useinkaan ole toimiva ratkaisu, eikä oppivelvollisuus tosiasiasa tällöin edes asianmukaisesti toteudu, kun toiminta ei aina sisällöllisesti juuri eroa sosiaalihuollon palveluna järjestettävästä työ- tai päivätoiminnasta.

Esitetty muutos antaisi TELMA-koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden lisätä TELMA-paikkoja hakuajan päättymisen jälkeen, jos tälle olisi tarvetta, mikä oletettavasti edesauttaisi sitä, että yhä useampi oppivelvollinen vammaisen nuori saisi TELMA-paikan jo hakuajan päätteeksi, kun nyt heitä päätyy TELMA-opintoihin usein vasta myöhemmin syksyllä asuinkunnan opiskelupaikan osoituksen kautta. Tällöin nuoret ja perheet säästyvät ylimääräiseltä stressiltä sekä monenlaiselta joustamiselta ja vaivannäöltä, jota vaikeasti vammaisen nuoren viivästynyt opiskelemaan pääsy heiltä jo yleensä muutenkin kuormittavassa arjessa vaatii. Tukiliitto näin ollen kannattaa ehdotettua asetusmuutosta.

Katsomme kuitenkin, että myös niiden nuorten, joilla on vaativimpia tuen tarpeita, oppivelvollisuuden toteutuminen yhdenvertaisesti muiden nuorten kanssa edellyttää ehdotetun asetusmuutoksen lisäksi muitakin toimia. Vaativan erityisen tuen opiskelijoilla on TELMA-koulutuksen lisäksi haasteita TUVA-koulutukseen ja tutkintokoulutukseen pääsystä, ja myös näihin tulee löytää ratkaisuja. Ehdotetun muutoksen vaikutuksia on lisäksi seurattava ja ryhdyttävä tarvittaessa myös TELMA-koulutukseen pääsyn osalta toimiin, joilla vahvemmin veloitetaan vaativan erityisen tuen koulutuksen järjestäjät järjestämään tarpeisiin vastaava oppivelvollisten nuorten koulutus.

Olennaista on vaativan erityisen tuen koulutuksen riittävä resursointi ja opetushenkilöstön osaamisen varmistaminen sekä sen riittävän tehokas valvonta, että opiskelu tarvittavin tukitoimin opiskelijaksi oppilaitokseen haun kautta hyväksytyille tai kunnan sinne osoittamalle oppivelvolliselle nuorelle myös tosiasiasa järjestetään. Saamme nimittäin mm. lakineuvontapalveluumme jonkun verran yhteydenottoja siitä, miten opiskelupaikka nuorelle on myönnetty tai osoitettu, mutta koulutuksen järjestäjä ei tosiasiasa kuitenkaan saa nuoren opiskelua toteutettua esim. riittämättömien resurssien vuoksi.

Myös vaativaa tukea tarvitsevien vammaisten nuorten koulutukseen panostaminen tarpeiden mukaisesti on paitsi inhimillisestä näkökulmasta niin myös taloudellisesti perusteltua: syrjäytyneet vammaiset nuoret tulevat yhteiskunnalle huomattavan kalliiksi verrattuna niihin vammaisiin nuoriin, jotka opiskelun avulla jollain aikavälillä kykenevät hankkimaan työelämästä toimeentulonsa tai ainakin merkittäviä lisäansioita, tai vaikka työllistyminen ei olisi mahdollista, niin esimerkiksi TELMA-opinnot kuitenkin yleensä parantavat nuoren mahdollisuuksia itsenäiseen elämään sekä osallisuuteen yhteisöissä ja vähentävät samalla tarvetta raskaammille ja kalliimmille palveluille.

Salisma Tanja
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry